

УДК 37.037

ЕСТЕТИЧНІ ПОТРЕБИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА УМОВИ ЇХНЬОГО ФОРМУВАННЯ

Л.В. Короткіх

У статті охарактеризовано естетичні потреби старшокласників, розглянуто умови їхнього формування. Визначаючи формування естетичних потреб як одну з головних умов становлення підростаючої особистості, наголошено, що у цьому складному процесі виявляються й розвиваються творчі та естетичні здібності старшокласників.

***Ключові слова:** естетичні потреби, умови формування, культура, мистецтво, краса.*

У наш час, коли на читача, слухача, глядача виплеснувся потік різноманітної (найчастіше антихудожньої інформації), коли набуває все більшого поширення товарний аспект мистецтва (феномен сучасної «масової культури»), стає особливо актуальною здатність молодого людини орієнтуватися у сфері естетичних цінностей. В культурі сучасної України переважає масова культура, що засновується на принципі споживання, розважання та задоволення. Висока культура відходить на задній план. Така ситуація висуває завдання необхідності формування естетичних потреб особистості.

Залучення старшокласників до скарбниці мистецтва є необхідною умовою досягнення головної мети – формування естетичних потреб. Чим менший відсоток має мистецтво в процесі формування особистості, тим нижчий рівень культури суспільства в цілому[3]. В мистецтві осмислюються будь-які природні явища, різноманітні людські відносини, містяться релігійні, філософські,

політичні, моральні пласти життєвих проблем. І діючи на того, хто сприймає цей твір, мистецтво будить його думки і почуття [1, с.51].

На думку провідних вітчизняних педагогів (В. Бутенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, С. Мельничук, О. Савченко), психологів (І. Бех, Є. Назайкінський, Б. Теплов та ін.) творчість, переживання дійсності й мистецтва мають величезне значення у всіх аспектах життєдіяльності людини. В умовах сьогодення ця проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з тим, що відчувається спад інтересу молоді до світу культури (С. Анісимов, В. Ліпський, В. Матоніс).

Проте необхідно зазначити, що практика формування естетичних потреб у старшокласників значно випереджала й випереджає стан проблеми дослідження у середніх загальноосвітніх закладах країни. Водночас залишаються недостатньо вивченими питання, пов'язані з визначенням змістовної сутності естетичних потреб старшокласників.

Метою статті є визначення естетичних потреб старшокласників та дослідження теоретичних засад їх формування.

Молодь – це майбутнє країни, а тому її настрій, поведінка і потреби є фундаментом нашого майбутнього життя, майбутнім всього людства. Життєві позиції молоді в цілому визначають естетичні потреби. Естетична потреба — специфічне духовне явище, що виникає і формується в людському суспільстві як життєстверджувальний і гармонізуючий, соціалізуючий і гуманізуючий початок [4]. Усі ці якості не даються людині від народження, а є результатом зовнішніх виховних впливів, самовиховання, художньо-творчої практики.

Електронні засоби масової інформації заповнюють значну частину вільного часу старшокласника і виступають як важливий інструмент формування його естетичних потреб. Для багатьох старшокласників основною розвагою є комп'ютер, який у більшості випадках заміняє живе спілкування з друзями, батьками, однолітками. Вже виходячи з цього можна виявити той факт, що люди менше уваги приділяють власному розвитку. У зв'язку з великим впливом сучасних технологій (телефонів, комп'ютерів, телевізорів, Інтернету), високих темпів росту автоматизації

суспільного життя кардинально змінилися і погляди на саме життя, його сенс та сутність. Життя людини сучасного світу стало більш пасивним, інертним, у деяких випадках навіть бездіяльним.

Завдяки комп'ютерним іграм старшокласники дістають можливість самі активно впливати, нехай навіть лише у віртуальному варіанті, на події, що відбуваються, безпосередньо брати участь в самій дії та впливати на результат. Але звертаємо увагу на те, що з'явилося багато ігор, де царює всюдозволеність, расизм, ненависть. Тому серйозне занепокоєння викликає підвищена агресивність старшокласників, нерозвиненість емоційно-почуттєвої сфери, низький рівень естетичної свідомості, спрощене ставлення до мистецтва як до розваги, що призводить до скептицизму. Це надзвичайно небезпечно, тому це важливіше питання повинне обговорюватися серйозно і негайно. Однак характерною ознакою нашої держави є те, що у ній відсутні закони, які могли б регулювати культурне життя суспільства. Саме через це населення країни піддається активному впливу з боку інших культур і не має змоги створити своєї власної системи цінностей, стійкої тенденції розвитку.

У зв'язку з конструюванням так званої «техногенної цивілізації» виник феномен молодіжної культури. Якщо раніше культура не ділилася на молодіжну і дорослу, всі незалежно від віку співали одні й ті ж пісні, слухали одну й ту ж музику, то тепер все змінилося. Серйозні відмінності з'явилися у «батьків і дітей» у ціннісних орієнтаціях, естетичних потребах, а нерідко і в способі життя в цілому. Мистецтво і антимистецтво, гуманістичне і аморальне – все так змішалось, що молодій людині дуже непросто розібратися і визначити для себе справжні естетичні потреби.

Естетичні потреби в різних соціально-професійних і вікових групах різні, вони змінюються із плином часу, зміною умов життя, місця життя, обставин. Естетичні потреби різноманітні та залежать від багатьох чинників: сім'ї, оточення, впливу засобів масових комунікацій (преса, радіо, телебачення, кіно), освіти тощо. Також естетичні потреби залежать від статі. Так, наприклад, серед любителів поп - музики дівчат більше в 2 рази, ніж юнаків.

Проаналізувавши ситуацію в школі, ми з'ясували, що у більшості сьгоднішніх старшокласників матеріальні потреби

стали переважати над естетичними. Їх переконання нестійкі, світогляд спотворений.

Дослідження показало, що найбільший інтерес у старшокласників викликають кіно, розважальна музика, телебачення; менше уваги старшокласники приділяють літературі, хореографії, живопису, театру; мінімальної уваги школярі надають мистецтву скульптури, архітектури, декоративно – прикладному мистецтву. Інтереси старшокласників до кіно, телебачення, естрадної музики започатковані доступністю та широкою популярністю цих мистецтв.

Однак, естетичні потреби старшокласників залежать й від профілізації старшої школи. Учні, які навчаються в профільних класах, в художніх та музичних школах відзначаються більшим інтересом до навчання і, зокрема до різноманітних видів мистецтва. Слід сказати, що на формування естетичних потреб цих учнів мають значний виховний вплив декоративно – прикладне мистецтво (вишивка, бісероплетіння, в'язання, випалювання), живопис, театр тощо, тобто ті види художньої творчості, які не входять до навчальних програм загальноосвітніх закладів. Навчальний заклад стає культурним центром, в якому старшокласники мають можливість зіткнутися з високою культурою.

Формування естетичних потреб відбувається не тільки під впливом мистецтва, але і під впливом повсякденних речей, оточуючих старшокласників в тій чи іншій обстановці. У зв'язку з цим важливим є естетика навчання та побуту [5, с.81]. Але потреби в естетизації середовища теж розрізняються і залежать від виховання в сім'ї.

Для старшокласників, які виховуються в середовищі, що ґрунтується на цінностях творчості, велику роль грає естетична організація робочого місця вчителя, його естетична зовнішність і етика спілкування. Для дітей з інших сімей естетичне оформлення середовища для їх діяльності в уявленні про прекрасне не входить.

Для багатьох старшокласників з різним рівнем естетичного виховання є важливими наступні естетичні потреби — це, насамперед, зовнішній вигляд, краса природи та гармонія

стосунків. Старшокласникам (юнакам і дівчатам) властива підвищена увага до естетичної краси тіла, його розміру, ваги, пропорцій, зачіски, особи, поведінки і рухів. Але сучасні ідеали краси стали не тільки недосяжними, а часто навіть далеко за розумними межами фізичної природи людини. Еталоном краси завжди вважалися манекенниці, але останнім часом вони все частіше нагадують про суворі часи голоду, ніж про щось прекрасне. З екранів телевізорів і сторінок модних журналів пропагується нездоровий спосіб життя, який стає причиною самокатування багатьох молодих дівчат, вони схильні знаходити в себе фізичні відхилення навіть у тих випадках, коли всі показники відповідають нормі. Ця підвищена чутливість може викликати конфліктні реакції або навіть хронічні психічні порушення невротичного характеру.

Це відбувається насамперед тому, що в естетичному кругозорі більшості сучасних школярів відсутні знання про закони естетики і художньої творчості, про критерії краси і мистецтва в дійсності, хоча деякі з них намагаються шукати в мистецтві відповіді на хвилюючі їх естетичні проблеми. Тільки за умови систематичного естетичногосвітопереживання формуються естетичні потреби у старшокласників як свідоме прагнення до цілісного естетичного сприймання світу татворчої діяльності[2, с.53].

Формувати відчуття краси життя, розвивати почуття допомагає мистецтво. Вміння бачити, розуміти і створювати прекрасне робить духовне життя людини багатим, цікавим, дає йому можливість відчувати найбільшу духовну насолоду. Від того, як людина відчуває, переживає прекрасне і неестетичне, піднесене і низьке – в більшості залежить від його поведінки в суспільстві. Це означає, що потрібно, щоб людина розвивала естетичні потреби.

Засобами живопису, скульптури, архітектури, графіки виражається краса життя, природи, почуття. Твори мистецтва кличуть до боротьби за прекрасне, відіграють велику роль в повсякденному житті. Талант розуміти і тонко відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві, а у деяких дітей і талант створювати прекрасне в живописі, скульптурі, графіці, малюванні

починає формуватися в процесі особистої творчої діяльності, в процесі ознайомлення з мистецтвом.

Діалектика мистецтва, її естетичне осмислення дозволяє школярам на новому рівні досягнути і естетичну цінність людського буття. Адже художні твори віддзеркалюють конкретні явища навколишнього світу, суспільно-значущі образи. Врахування такої особливості творів мистецтва сприяє, шляхом розвитку художньо-естетичних якостей, формуванню в учнів високого рівня естетичних потреб.

Література

1. Большаков В. П. Ценности культуры и время (некоторые проблемы современной теории культуры). – Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2002. – 112 с.
2. Кондратенко Г. Естетичне світосприйняття підлітків: сутність, особливості, розвиток. - Вісник Львів. ун-ту, серія педагогічна 2007. Вип. 22. С. 51–57
3. Мінасян Н. Г. Уроки «Зарубіжної художньої культури» як один з чинників створення культуроформуючого простору особистості старшокласника в загальноосвітній школі: мета, зміст, структура. - <http://muzicteacher.at.ua/publ/>
4. Сморгж Л.О. Естетика. Навчальний посібник. – К., Кондор, 2009. - http://ebk.net.ua/Book/ethics/smorzh_estetika/part3/302.htm
5. Якушева С.Д. Формирование эстетической культуры студентов колледжа. Монография. - Оренбург: РИК ГОУ ОГУ, 2004. - 170с.

В статтє охарактеризовань эстетические потребности старшеклассников, рассмотрены условия их формирования. Определяя формирование эстетических потребностей как одно из главных условий становления подрастающей личности, отмечено, что в этом сложном процессе проявляются и развиваются творческие и эстетические способности старшеклассников.

Ключевые слова: эстетические потребности, условия формирования, культура, искусство, красота.

In the present article the author describes the aesthetic needs of senior secondary school students, the conditions of these needs formation. Having determined the aesthetic needs as one of the main conditions which influence

personality development, the author noted that in this difficult process the development of creative talents and aesthetic capabilities of senior secondary school students are revealed.

Keywords: *aesthetic needs, conditions of formation, culture, art, beauty.*

Короткіх Людмила Василівна – здобувач кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 37.037

РОЗВИТОК ФІЛОСОФСЬКИХ УЯВЛЕНЬ ПРО КУЛЬТУРУ СТОСУНКІВ СТАТЕЙ

І.В. Мезеря

В статті аналізуються погляди видатних філософів різних напрямків щодо любові як складової культури стосунків статей.

Ключові слова: *культура стосунків статей, любов, моральні норми.*

Упродовж століть проблема стосунків статей була предметом гострих філософських дискусій. В історії філософської думки розв'язання проблеми філософії любові займало провідне місце, оскільки людина – центральний об'єкт філософії.

Філософський аналіз любові передбачає як аналіз різноманітних конкретних видів любові, так і дослідження тих загальних рис, які властиві кожному з її різновидів. Головна увага приділялася еротичній (статевій) любові, що є парадигмою вічної любові.

Аналіз почуття любові з філософської точки зору має спиратися на думки як філософів античності (Платон), так і філософів середніх віків (християнські теологи), мислителів